

Публічне управління та адміністрування

УДК 351.851 (477)

Василенко Надія Володимирівна

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Vasylenko Nadiia

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of Department of Management and Administration
Public Higher Educational Establishment
«Vinnytsia Academy of Continuing Education»*

ORCID: 0000-0002-1087-4591

Семко Майя Іванівна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Semko Maiia

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Management and Administration
Public Higher Educational Establishment
«Vinnytsia Academy of Continuing Education»*

ORCID: 0000-0001-8327-1751

Стахова Олена Анатоліївна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Stakhova Olena

*Candidate of Pedagogic Sciences (PhD),
Associate Professor at the Department of Management and Administration
Public Higher Educational Establishment
«Vinnytsia Academy of Continuing Education»
ORCID: 0000-0002-1281-0516*

Халецький Андрій Вікторович

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Khaletskyu Andriy

*Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of the Department of Management and Administration
Public Higher Educational Establishment
«Vinnytsia Academy of Continuing Education»
ORCID: 0000-0001-7435-765X*

Сітарський Сергій Миколайович

*кандидат наук з державного управління,
викладач кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Sitarskyi Serhii

*Candidate of Sciences in Public Administration,
Lecturer of the Department of Management and Administration
Public Higher Educational Establishment
«Vinnytsia Academy of Continuing Education»
ORCID: 0009-0009-3803-8219*

Черняк Анатолій Іванович

*кандидат психологічних наук,
викладач кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Cherniak Anatolii

*Candidate of Psychological Sciences,
Lecturer of the Department of Management and Administration
Public Higher Educational Establishment
«Vinnytsia Academy of Continuing Education»
ORCID: 0009-0000-5112-3180*

**ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

**PECULIARITIES OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE
EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION AT HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS UNDER MARTIAL LAW**

***Анотація.** У статті розглянуто особливості механізмів публічного управління організацією освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. У статті аналізується стан та розвиток дистанційної освіти в Україні у відповідь на виклики сучасного суспільства, досвід, набутий під час COVID-19 та воєнний стан в країні. Дослідження проведено на основі аналізу останніх публікацій та офіційних постанов, виданих щодо дистанційної освіти. Висвітлено основні особливості впровадження дистанційної освіти в Україні, особливості її організації та продовження після введення воєнного стану. Із 01 лютого по 08 лютого 2023 року в КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» відбувалось*

опитування здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання, організованого в період воєнного стану. Це дослідження проводилось з метою удосконалення організаційного освітнього процесу на основі вивчення недоліків екстреного дистанційного навчання. Було здійснено дослідження за онлайн формою в Office 365 (Компанія Microsoft), а саме в Excel. Здобувачі вищої освіти за бажанням за допомогою власних паролів (у кожного є адреса корпоративної форми Office 365) відповідав на питання. Наголошено на необхідності поєднання педагогічних і технічних рішень з акцентом на розвиток особистості студентів, їхніх пізнавальних і творчих здібностей. Аналіз поточного стану дистанційної освіти в країні доводить, що досвід, отриманий під час глобального карантину та переведення всіх навчальних закладів на дистанційну освіту, дозволив закладам освіти розробити кращі методики навчання та підходи до навчання онлайн, а також поінформувати спільноту про широкі можливості дистанційної освіти. Якщо до 2019 року дистанційна освіта розглядалася здебільшого як додаткова форма навчання, яка доповнює традиційну освіту, або інструмент для розширення змісту, що викладається в класі, під час пандемії COVID-19 вона стала єдиною можливістю надання освітніх послуг. Зазначено, що саме досвід екстреної дистанційної освіти, отриманий під час пандемії 2020-2021 роки, дозволив запровадити цей досвід навчання під час воєнного стану. Результати дослідження свідчать, що в українському суспільстві існує чималий контингент студентів, які щиро зацікавлені в організації дистанційного навчання в навчальних закладах усіх рівнів. Популяризація дистанційної освіти визначає шляхи її подальшого розвитку в Україні.

Ключові слова: дистанційна освіта, освітній процес, управління, воєнний стан, пандемія.

Summary. *The article examines the peculiarities of the mechanisms of public management of the organization of the educational process of higher education institutions under martial law. The article analyzes the state and development of distance education in Ukraine in response to the challenges of modern society, the experience gained during COVID-19 and the state of war in the country. The research is based on the analysis of recent publications and official regulations issued on distance education. The main features of the implementation of distance education in Ukraine, features of its organization and continuation after the introduction of martial law are highlighted. From February 1 to February 8, 2023, a survey of education seekers regarding the quality of distance learning organized during martial law took place at the Vinnytsia Academy of Continuing Education. This study was conducted with the aim of improving the organizational educational process based on the study of the shortcomings of emergency distance learning. Research was carried out using an online form in Office 365 (Microsoft Company), namely in Excel. Those seeking higher education answered questions using their own passwords (everyone has an Office 365 corporate form address). It is emphasized the need to combine pedagogical and technical solutions with an emphasis on the development of students' personality, their cognitive and creative abilities. The analysis of the current state of distance education in the country proves that the experience gained during the global quarantine and the transfer of all educational institutions to distance education allowed educational institutions to develop better teaching methods and approaches to online learning, as well as to inform the community about the wide possibilities of distance education. If until 2019, distance education was seen mostly as an additional form of learning that complements traditional education or a tool to expand the content taught in the classroom, during the COVID-19 pandemic it has become the only option for providing educational services. It is noted that it was the experience of emergency distance education gained during the 2020-2021 pandemic that*

made it possible to implement this learning experience during martial law. The results of the study show that in Ukrainian society there is a considerable contingent of students who are sincerely interested in the organization of distance learning in educational institutions of all levels. The popularization of distance education determines the ways of its further development in Ukraine.

Key words: *distance education, educational process, management, martial law, pandemic.*

Постановка проблеми. В Україні проведено низку реформ, зокрема децентралізацію влади та побудову нової системи державного управління, наприклад, у сфері публічного управління закладів вищої освіти. У лютому 2022 року додано зміни щодо збройної агресії Російської Федерації, які потребують аналізу та оцінки.

Додатковим несприятливим фактором стабільності системи державного управління стала збройна агресія Російської Федерації у 2022 році. Введення режиму воєнного стану встановлює деякі обмеження прав і свобод людини, передбачені на законодавчому рівні. Відповідно до визначення, наведеного у статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», «воєнний стан – це особливий правовий режим, який запроваджується в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, загрозу державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військового командування, органів військового управління та органів місцевого самоврядування повноважень, необхідних для запобігання загрози, відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасового, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1].

Законодавчо-нормативне забезпечення діяльності закладів вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану, як і освітньої сфери в цілому, здійснювалося в межах та відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами та доповненнями) [1], Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022 [2], а також згідно з іншими нормативно-правовими актами України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські науковці присвятили багато публікацій у даній предметній сфері. В рамках нашого дослідження відокремимо найбільш значимі.

Сайферс А. В. вважає, що «доцільно надавати пріоритет забезпеченню цифровими ресурсами закладів освіти у малих містах і селах, оскільки це може сприяти зменшенню цифрової нерівності між здобувачами освіти з сільської та міської місцевості; важливо також розробити якісний цифровий контент для викладання у закладах освіти, впроваджувати заходи, спрямовані на компенсацію погіршених результатів навчання внаслідок переходу на дистанційне навчання; посилювати фінансову автономію закладів вищої освіти, а також спроможність розпоряджатися нею» [3].

Левченко М., Феденько С. та Форостян А. акцентують, що «основними проблемами соціальної адаптації здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану є: важкий психоемоційний стан студентів; проблеми зі вступом; відсутність мотивації, обладнання та доступу до інтернету; поляризація та дискримінація переселенців. Щоб вирішити ці проблеми, необхідно розвивати психологічні служби ЗВО, по можливості евакуювати студентів в безпечні регіони країни, оптимізувати навчальний процес та систему оцінювання, розробити та реалізувати державні програми, спрямовані на забезпечення комп'ютерним обладнанням та

інтернетом, проводити роз'яснювальні заходи серед громадян щодо недопущення поляризації в суспільстві та випадків дискримінації» [4].

Бойчук Ю., Козлов А., Науменко Н. та Гриньова М. констатують, що «доцільно в подальшому продовжувати пошук шляхів підвищення активності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання; покращення можливостей використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі вищої школи та виявлення найбільш сприятливої та універсальної платформи для дистанційного навчання» [5].

Хмелюк О. В. та Колоколов В. О. наголошують, що «важливо виявити проблемні питання та надати рекомендації щодо підвищення ефективності управління під час адаптації курсантів до освітнього середовища, особливо в умовах воєнного стану» [6].

Ульянов О. І. визначає, що «для здобувачів невипускних курсів доцільно розглядати питання щодо перенесення вивчення освітніх компонентів, які містять інформацію з обмеженим доступом, на наступні навчальні семестри, якщо оволодіння відповідними знаннями не є необхідними для проходження практичної підготовки чи вивчення інших освітніх компонентів в поточному семестрі [7].

Аналіз наукових публікацій свідчить про різноманітність досліджень у предметній тематиці. Але залишаються поза увагою недостатньо обґрунтовані зміни публічного управління організацією освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах воєнного стану.

Мета статті полягає в аналізі існуючих аспектів особливості публічного управління організацією освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до наказу МОН «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану» від 07.03.2022 № 235 [8], створювалося інституційне підґрунтя щодо вжиття заходів для забезпечення захисту

учасників освітнього процесу, працівників і майна закладів освіти; проведення в разі потреби евакуації учасників освітнього процесу; забезпечення особливих умов навчання (встановлення індивідуального графіка навчання, надання академічної відпустки тощо) для тих здобувачів освіти, які перебувають у лавах ЗСУ або в підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю.

Організація освітнього процесу залежить від безпекової ситуації в кожному населеному пункті [9]. Структура й тривалість навчального тижня, дня, занять і відпочинку, а також форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною (вченою) радою закладу освіти в межах часу, передбаченого освітньою програмою (відповідно до обсягу навчального навантаження та з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного й інтелектуального розвитку здобувачів освіти, особливостей регіону тощо) [9].

Із 01 лютого по 08 лютого 2023 року в КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» (далі Академія) відбувалось опитування здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання, організованого в період воєнного стану. Це дослідження проводилось з метою удосконалення організаційного освітнього процесу на основі вивчення недоліків екстреного дистанційного навчання.

Було здійснено дослідження за онлайн формою в Office 365 (Компанія Microsoft), а саме в Excel. Здобувачі вищої освіти за бажанням за допомогою власних паролів (у кожного є адреса корпоративної форми Office 365) відповідав на питання.

За період проведення опитування здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання, організованого в період оголошення карантину у в ньому взяли участь 1224 особи майже з усіх факультетів Академії.

Першим питанням було «Зазначте рівень вищої освіти» (рис. 1).

Рис. 1. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Зазначте рівень вищої освіти»

Джерело: авторське дослідження

92 % опитуваних навчаються за рівнем Бакалавр, 7% – Магістр, 1% – PhD. Наступні питання стосуються щодо задоволення якістю дистанційного навчання здобувачів освіти.

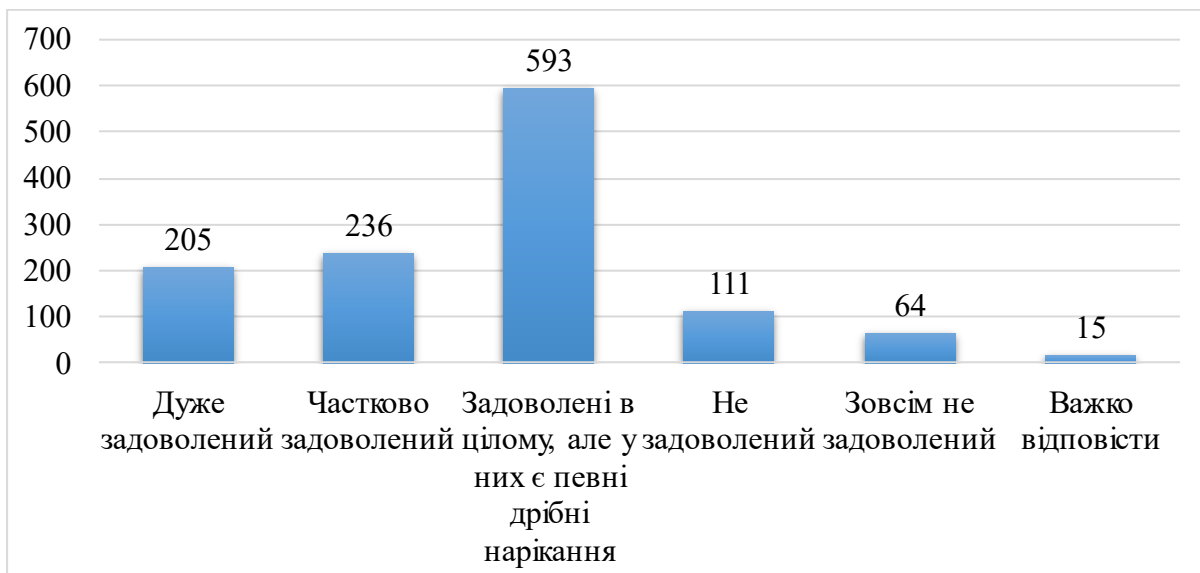

Рис. 2. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Наскільки Ви задоволені технологіями дистанційного навчання, які застосовуються в умовах воєнного стану»

Джерело: авторське дослідження

Другим питанням було «Наскільки Ви задоволені технологіями дистанційного навчання, які застосовуються в умовах воєнного стану?» (рис. 2).

36% респондентів відповіли, що вони дуже або частково задоволені технологіями дистанційного навчання, 48,5 % задоволені в цілому, але у них є певні дрібні нарікання, 14,3 % – не задоволені.

Для розуміння якості організації освітнього процесу було поставлено питання «Чи забезпечується дотримання розкладу проведення занять в умовах дистанційного режиму роботи?» (рис. 3).

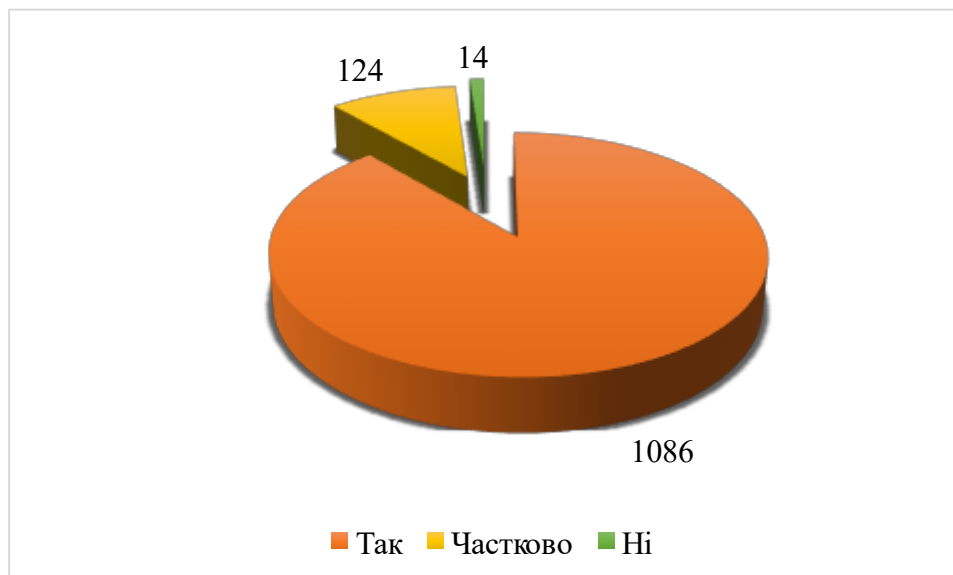

Рис. 3. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Чи забезпечується дотримання розкладу проведення занять в умовах дистанційного режиму роботи?»

Джерело: авторське дослідження

На питання: 89% відповіли «Так», 10% – «Частково», 1% – «Ні».

Для розуміння технічних бар'єрів було поставлено питання «Вкажіть, будь-ласка, які типи пристроїв Ви використовуєте під час дистанційного режиму роботи під час дистанційного режиму роботи? (можна обрати декілька варіантів відповіді)» (Рисунки 4-5).

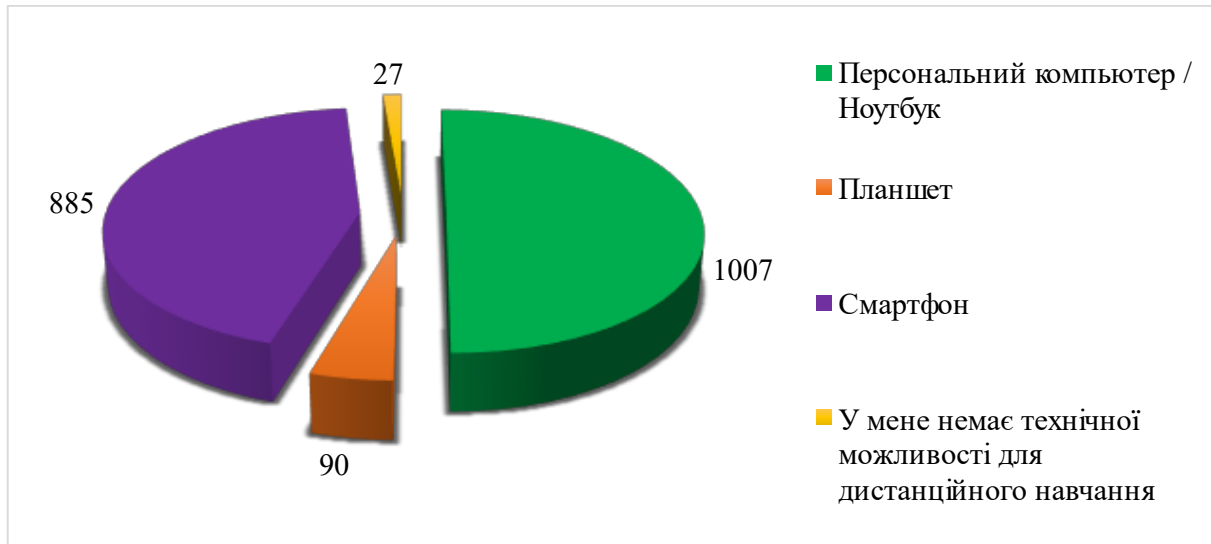

Рис. 4. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Вкажіть, будь-ласка, які типи пристроїв Ви використовуєте під час дистанційного режиму роботи під час дистанційного режиму роботи? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

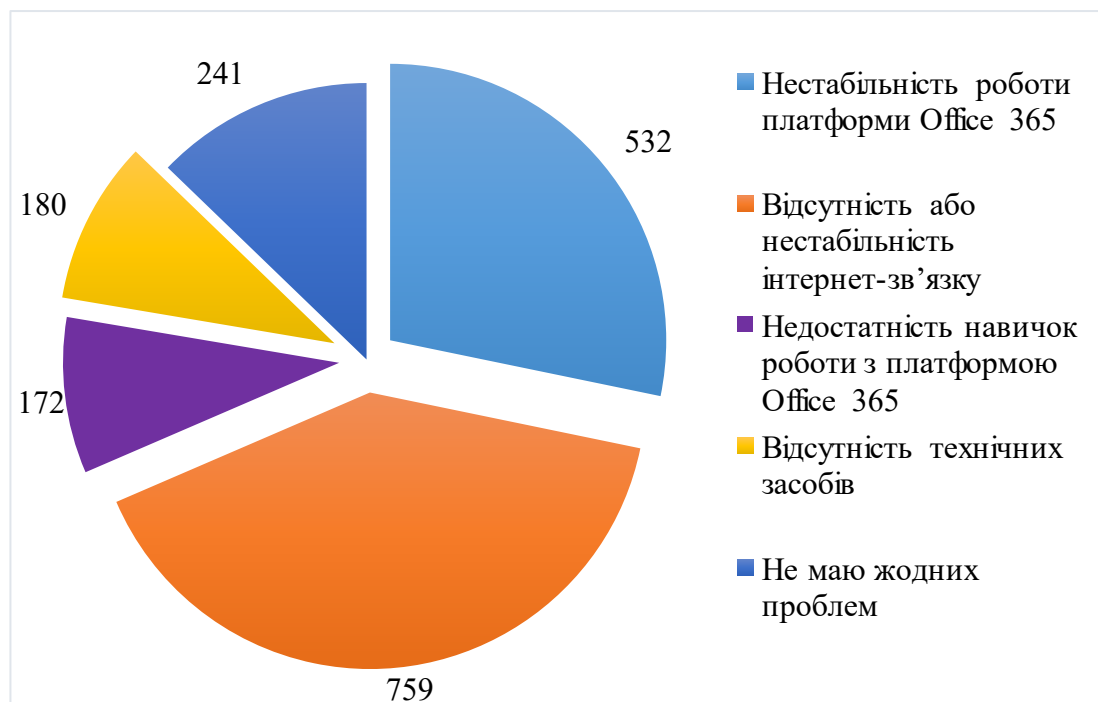

Рис. 5. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «З якими технічними проблемами Ви стикаєтесь під час дистанційного під час дистанційного режиму роботи? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

50,6% використовують ПК або ноутбук, 43% – смартфон, 5% – Планшет, 1,4% – не мають технічної можливості для дистанційної роботи.

Серед проблем, з якими стикнулися здобувачі на першому місці – Відсутність або нестабільність інтернет-зв'язку (40%), на другому – Нестабільність роботи платформи Office 365 (28%), 12,8% не мали жодних проблем, приблизно по 10% набрали пункти Відсутність технічних засобів для відео комунікацій та Недостатність навичок роботи з програмним забезпеченням в умовах дистанційного режиму навчання. Також було проведено опитування які ще освітні (комунікаційні) платформи використовують викладачі під час дистанційного режиму навчання (рис. 6).

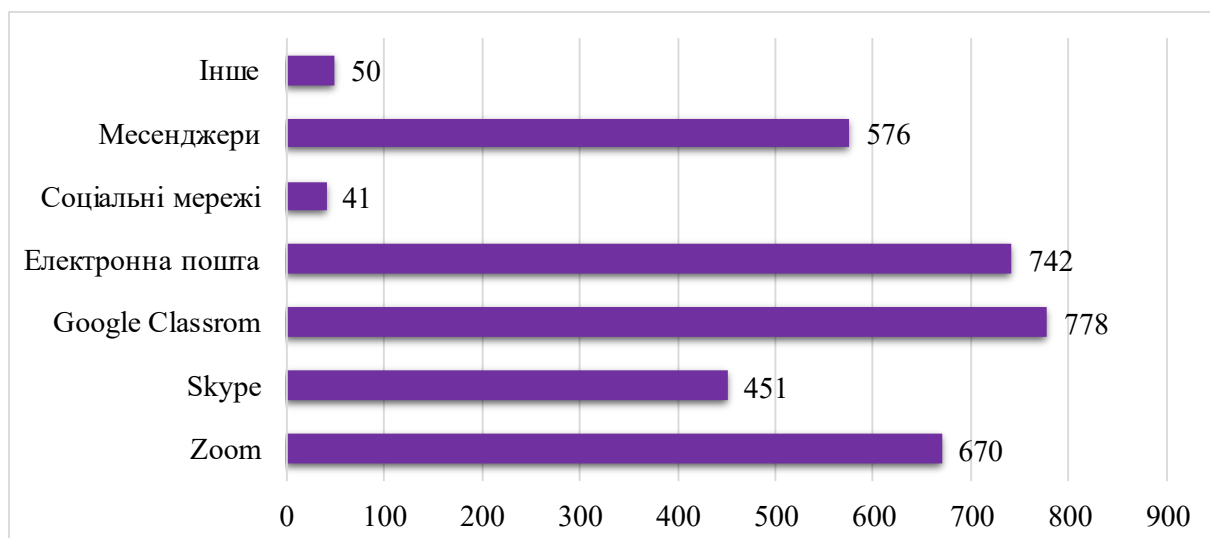

Рис. 6. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «З якими технічними проблемами Ви стикаєтеся під час дистанційного під час дистанційного режиму роботи? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

Серед інших освітніх (комунікаційних) платформ, які використовують викладачі під час дистанційного режиму роботи здобувачі визначили наступні: Google Classroom – 23,5%; Електронна пошта – 22,4%; Zoom – 20,3%; Месенджери – 17,4%; Skype – 13,6%. Після цього здобувачі вищої освіти надали відповідь щодо ефективності використаних платформ (рис. 7).

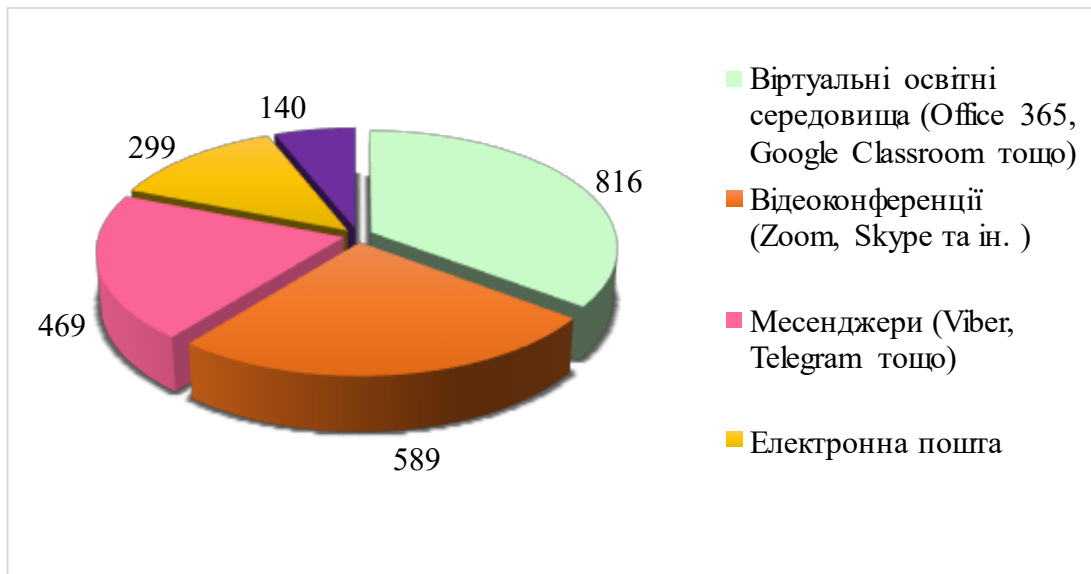

Рис. 7. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Які із інструментів дистанційних технологій Ви вважаєте найбільш ефективними? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

Найбільш ефективними інструментами дистанційних технологій навчання здобувачі вважають: Віртуальні освітні середовища (Office 365, Google Classroom тощо) – 35,3%; Відеоконференції (Zoom, Skype та ін.) – 25,5%; Месенджери – 20,3%; Електронна пошта – 12,9%; 6% вважають дистанційні технології не ефективними.

Для того щоб виявити, яким чином, на думку здобувачів освіти, вплинуло онлайн структуру оцінювання знань (рис. 8) та структуру завдань (рис. 9).

Відповіді на питання чи змінився розподіл балів при оцінюванні знань у зв'язку з переходом на дистанційний режим роботи в умовах карантину, розподілилися наступним чином: Так, повністю – 4,58%, Частково – 26,23%, Змінився акцент на інші вид завдань – 34,31%, Ні, вимоги залишилися без змін – 22,39%, Важко відповісти – 12,50%.

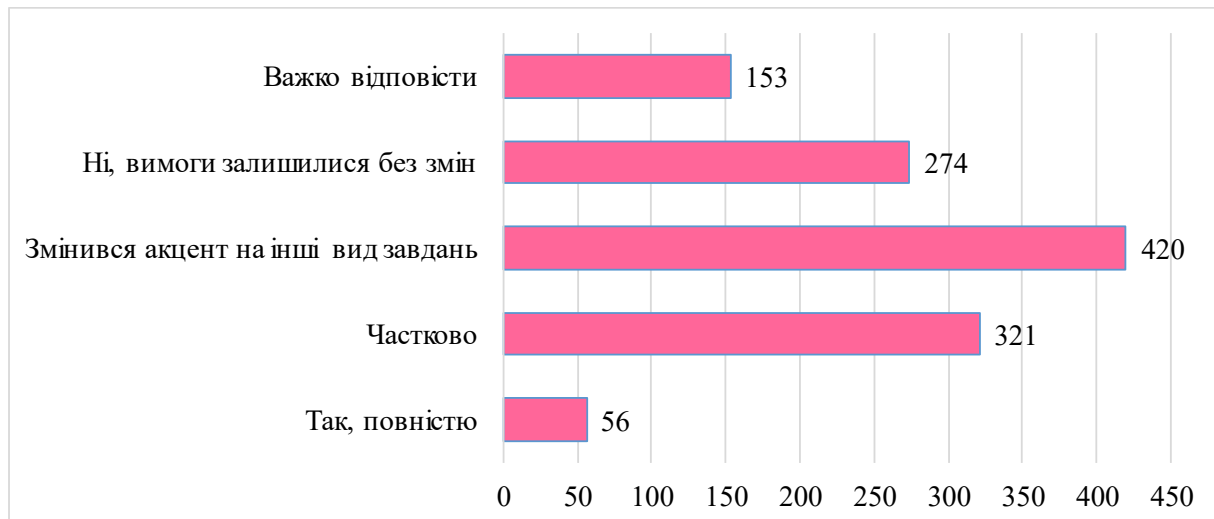

Рис. 8. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Чи змінився розподіл балів при оцінюванні знань у зв'язку з переходом на дистанційний режим навчання умовах карантину?»

Джерело: авторське дослідження

Серед видів завдань, які пропонують викладачі в дистанційному режимі, найпоширенішими є онлайн-обговорення, тести та контрольні роботи. Також використовуються доповіді, обговорення в чаті, есе.

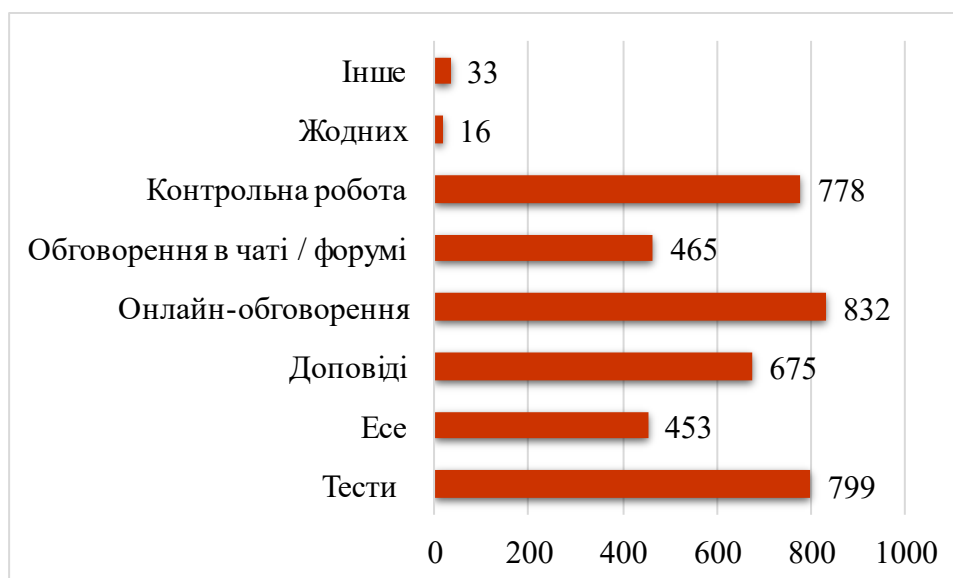

Рис. 9. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Які види завдань пропонують викладачі в дистанційному режимі, крім вивчення теоретичних матеріалів? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

Після цього здобувачі вищої освіти надали відповідь щодо ефективності завдань (рис. 10).

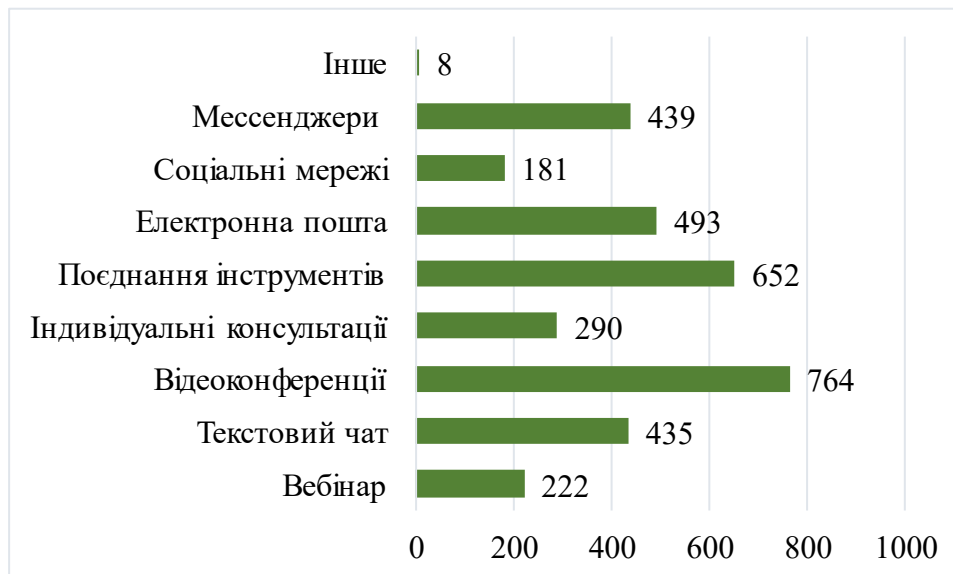

Рис. 10. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Визначте, будь-ласка, оптимальний для Вас способи навчальної взаємодії з викладачем? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

Найбільш оптимальними способами навчальної взаємодії з викладачем здобувачі визначили: перше місце: Відеоконференції (Teams, Zoom, Skype) – 29,93%, друге місце: Поєднання інструментів: трансляція екрану, груповий чат і аудіоконференція, спільні документи – 18,71%, третє-п’яте місця посідають: месенджери (12,6%), чати (12,49%) та спілкування електронною поштою (14,15%).

Також ректорат цікавило питання, чи знадобяться навички навчання у дистанційному житті здобувачів у подальшому житті (рис. 11-13).

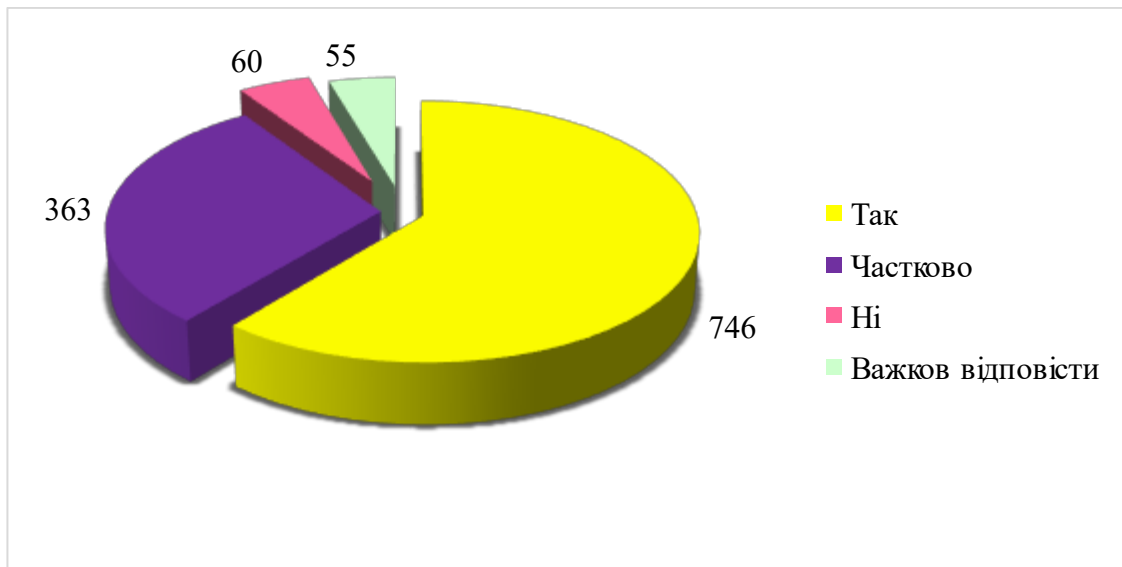

Рис. 11. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Як Ви вважаєте, чи потрібні навички використання дистанційних засобів освітніх технологій у Вашій подальшій професійної діяльності?»

Джерело: авторське дослідження

91% опитаних вважають, що навички використання дистанційних освітніх технологій будуть корисними у їхній подальшій професійній діяльності.

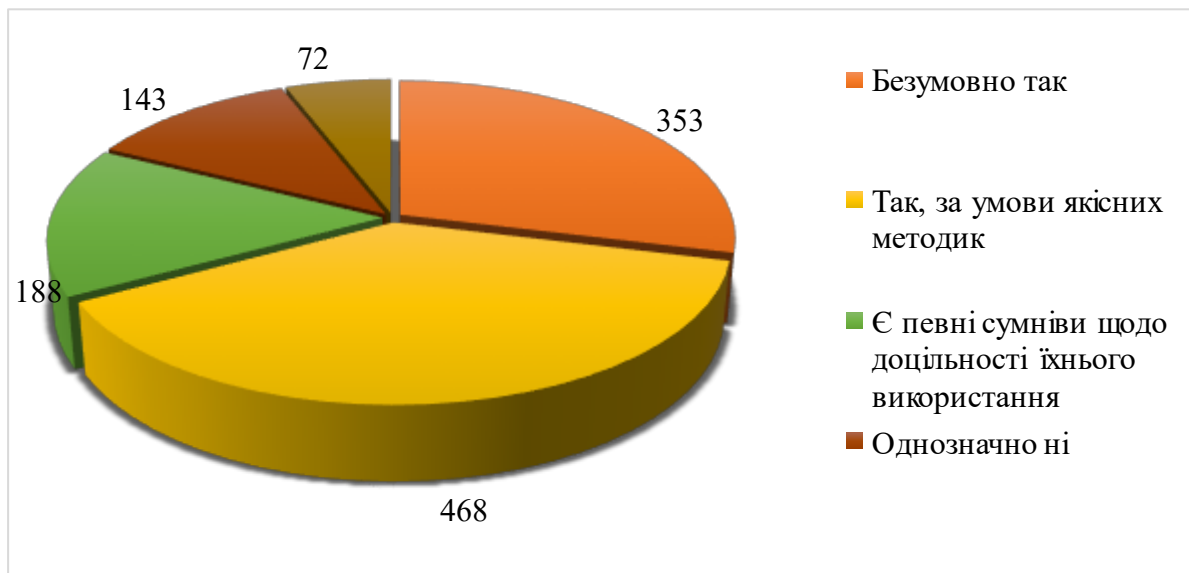

Рис. 12. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Чи хотіли б Ви, щоб елементи дистанційного режиму застосовувались і надалі, після завершення карантину?»

Джерело: авторське дослідження

67% здобувачів хотіли б щоб елементи дистанційного режиму роботи застосовувались і надалі, після завершення карантину, 15% мають сумніви щодо доцільності їхнього використання, а 12% – однозначно проти.

Рис. 13. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Яке місце в освітньому процесі, на Вашу думку, мають посідати елементи дистанційного режиму навчання?»

Джерело: авторське дослідження

58% респондентів бачать елементи дистанційного режиму роботи як допоміжний метод навчання, 18% – як основний.

Для того щоб зробити загальні висновки стосовно основних переваг та недоліків дистанційного навчання були задані відповідні запитання (рис. 14-15).

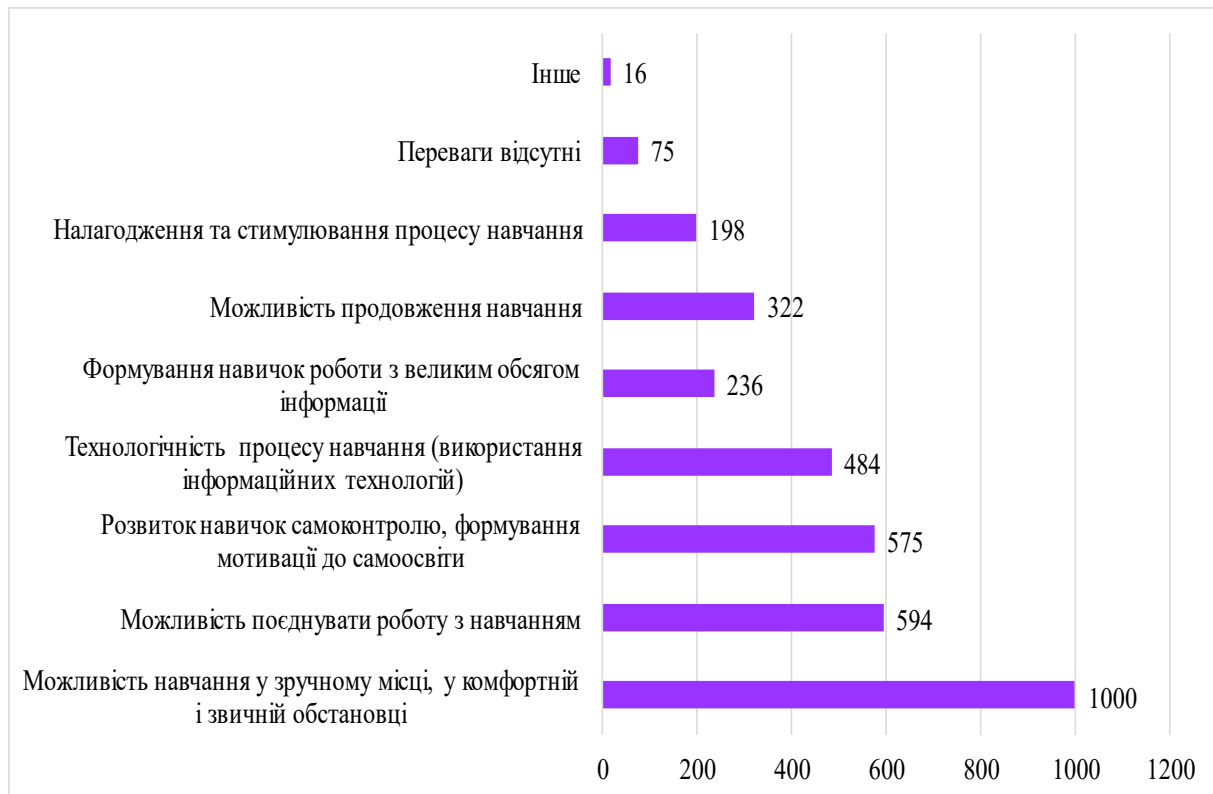

Рис. 14. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Використання яких можливостей дистанційного (цифрового) навчання Ви вважаєте найбільш вагомим? (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

Найбільш вагомими можливостями дистанційного (цифрового) навчання здобувачі вважають: Можливість навчання у зручному місці, у комфортній і звичній обстановці – 28,57%, Можливість поєднувати роботу з навчанням – 16,97%, Розвиток навичок самоконтролю, формування мотивації до самоосвіти – 16,43%, Технологічність процесу навчання (використання інформаційних технологій) – 13,83%.

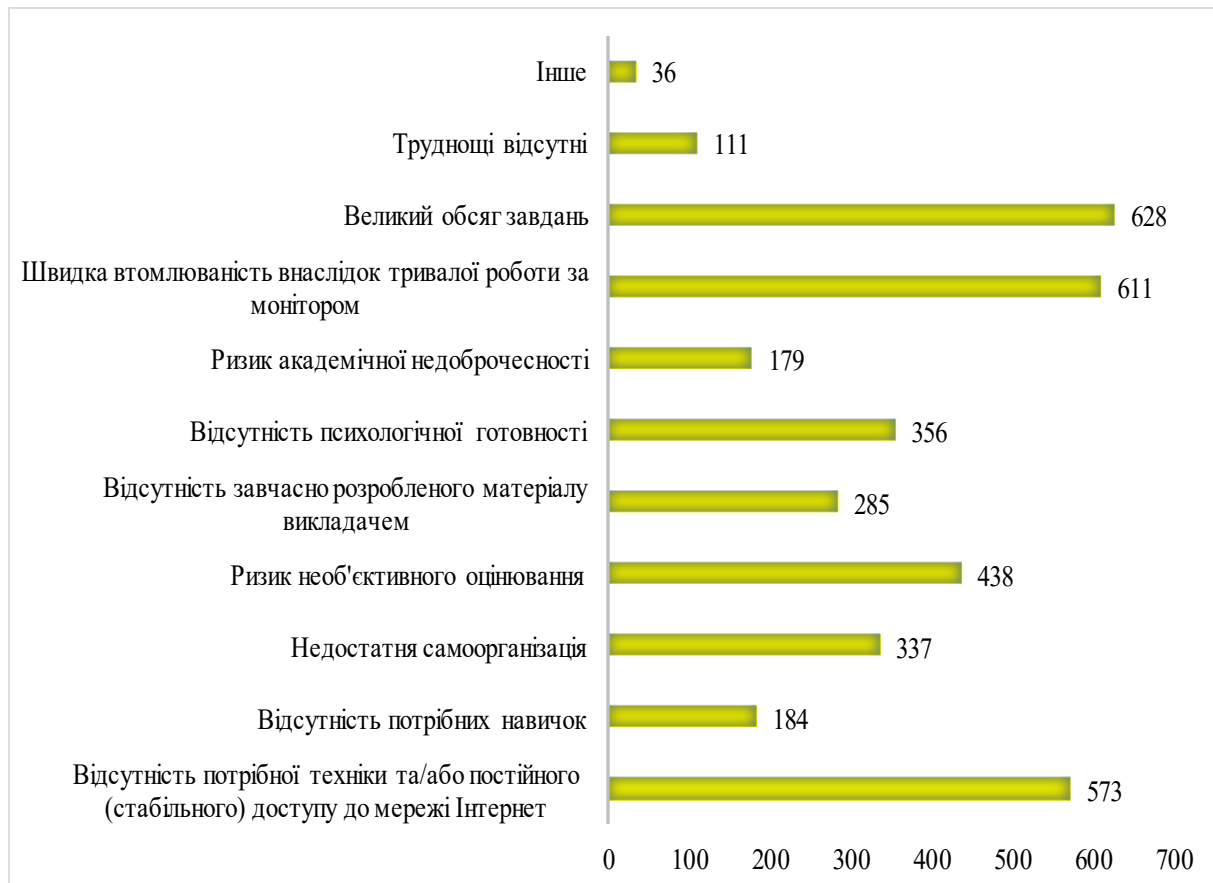

Рис. 15. Графічна інтерпретація відповідей здобувачів освіти щодо якості дистанційного навчання на запитання «Назвіть обставини, що негативно впливають на організацію повноцінного дистанційного навчання (можна обрати декілька варіантів відповіді)»

Джерело: авторське дослідження

Серед обставин, що негативно впливають на організацію повноцінного дистанційного навчання визначено наступні: Великий обсяг завдань – 16,80%, Швидка втомлюваність внаслідок тривалої роботи за монітором – 16,35%, Відсутність потрібної техніки та/або постійного (стабільного) доступу до мережі Інтернет – 15,33%.

Можна зробити висновок, що на думку здобувачів освіти, існує три основні бар'єри, що негативно впливають на організацію повноцінного дистанційного навчання: пов'язаний з організацією начального процесу (великий обсяг завдань), з психологічними причинами – Швидка втомлюваність внаслідок тривалої роботи за монітором, технологічними

причинами – Відсутність потрібної техніки та/або постійного (стабільного) доступу до мережі Інтернет.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Основним напрямом розвитку вищої й фахової передвищої освіти України в повоєнний період буде її адаптація до європейських аналогів у контексті реалізації статусу кандидата на членство в ЄС, яка буде здійснюватися за такими напрямками: «гармонізація законодавчо-нормативного, інституціонального та методологічного забезпечення цих освітніх сфер; формування системи державно-приватного й соціального партнерства у сфері підготовки фахівців між провайдерами освітніх послуг та їх користувачами/споживачами, зокрема роботодавцями й професійними організаціями; запровадження в практичну діяльність ЗВО підготовки, перепідготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації за мікроступенями (мікрокредитами/мікрокваліфікаціями)» [9].

За результатами 2022/2023 навчального року планується провести анкетне опитування студентів після вжитих заходів та врахувати недоліки цього дослідження, а особливо підвищити мотивацію здобувачів освіти до опитування та запровадити більше публічності.

Дослідження в цій галузі можна продовжити, зосередившись на конкретних освітніх практиках і рішеннях, що застосовуються вчителями в екстремальних умовах навчання, мотиваційних факторах і стратегіях, а також на техніках ефективного онлайн-навчання здобувачів освіти.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Верховної Ради України № 389-VIII від 10.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 31.03.2023)
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 31.03.2023)

3. Сайферс А. В. Особливості організації навчального процесу в школах європейських країн в умовах сучасних викликів та загроз : досвід для України. Публічне управління та регіональний розвиток. 2022. № 16. С. 557–575.
4. Левченко М., Феденько С., Форостян А. Особливості соціальної адаптації здобувачів вищої освіти до освітнього процесу в умовах воєнного стану. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». 2022. № 52(2). С. 185–192.
5. Бойчук Ю., Козлов А., Науменко Н., Гриньова М. Порівняльний аналіз активності здобувачів вищої освіти під час навчання в асинхронному режимі з дисципліни «Фізичне виховання» в умовах карантину та військового стану. Новий Колегіум. 2022. № 1–2 (107). С. 50–55.
6. Хмелюк О. В., Колоколов В. О. Проблеми адаптації курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». 2022. № 2(17). С. 272–278.
7. Ульянов О. І. Організація навчального процесу у ЗВО зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня–13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. С. 443–445.
8. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану : Наказ Міністерства освіти і

науки України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text> (дата звернення: 31.03.2023)

9. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ. 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analits.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf> (дата звернення: 31.03.2023)

References

1. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Verkhovnoi Rady Ukrainy № 389-VIII vid 10.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (last accessed: 31.03.2023)
2. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 64/2022 vid 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (last accessed: 31.03.2023)
3. Saifers A. V. Osoblyvosti orhanizatsii navchalnoho protsesu v shkolakh yevropeiskykh krain v umovakh suchasnykh vyklykiv ta zahroz : dosvid dlia Ukrainy. Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok. 2022. № 16. S. 557–575.
4. Levchenko M., Fedenko S., Forostian A. Osoblyvosti sotsialnoi adaptatsii zdobuvachiv vyshchoi osvity do osvitnoho protsesu v umovakh voiennoho stanu. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuzivskyi zb. nauk. prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzh. ped. un-tu imeni Ivana Franka. Drohobych : Vydavnychiy dim «Helvetyka». 2022. № 52(2). S. 185–192.

5. Boichuk Yu., Kozlov A., Naumenko N., Hrynova M. Porivnialnyi analiz aktyvnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity pid chas navchannia v asynkhronnomu rezhymi z dystsypliny «Fizychne vykhovannia» v umovakh karantynu ta viiskovoho stanu. *Novyi Kolehium*. 2022. № 1–2 (107). S. 50–55.
6. Khmeliuk O. V., Kolokolov V. O. Problemy adaptatsii kursantiv u zakladakh vyshchoi osvity zi spetsyfichnymy umovamy navchannia v umovakh voiennoho stanu. *Visnyk natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriiia «Derzhavne upravlinnia»*. 2022. № 2(17). S. 272–278.
7. Ulianov O. I. Orhanizatsiia navchalnoho protsesu u ZVO zi spetsyfichnymy umovamy navchannia v umovakh voiennoho stanu. *Osvitnii protses v umovakh voiennoho stanu v Ukraini : materialy Vseukrainskoho naukovo-pedahohichnoho pidvyshchennia kvalifikatsii, 3 travnia–13 chervnia 2022 roku*. Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka». 2022. S. 443–445.
8. Pro deiaki pytannia orhanizatsii roboty zakladiv fakhovoi peredvyshchoi, vyshchoi osvity na chas voiennoho stanu : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text> (last accessed: 31.03.2023)
9. *Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Informatsiino-analitychnyi zbirnyk*. Kyiv. 2022. 358 s. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analitic.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf> (last accessed: 31.03.2023)